

Il temps che raquenta sesez

DAD URSICIN G.G. DERUNGS

■ Il flum dil temps rimna sin sia cuorsa auas da tuttas varts, da dutgs e dutgets che nutreschan siu cuors per murir leu. E cun las auas rimna el rufids de tuttas sorts ed ei buca dapertut sereins sco cristagl e schubers sc'ina porschala. Baul vegn quei, baul tschei, baul ina situaziun ni ina persuna, baul eveniments ni regurdientschas purtadas per in mument alla surfatscha, per lu puspei sparir ellas undas e vegnir siado sappidieus cu e nua. Quei flum raquenta sesez sco ei vegn, senza fuorma e senza fin.

Il niev cudisch de *Leo Tuor* cul tetel «Onna Maria Tamera, ni ils antenats» meina il lectur sper quei flum. Cheu vegn regurdientschas e sabientschas, situaziuns e personas speras en format nunformau, vegnan per in mument alla surfatscha sil spazi d'ina pagina ni mo d'in per lingias e svaneschan per far plaz ad autras. Tocca de historia («Tredisch milliuns morts... Einarm-Fibel. Ein Lehr-, Lese- und Bilderbuch für Einarmer daus ora dil docter Eberhard Frh. v.

Künzberg, Karlsruhe mellinovtschiene-quendisch...»), de litteratura («Hugo Loetscher, Der Buckel»), «Cuort entruidament per las hebamas, 1816»: La Vaskadira c'ella ha a Dies, sto esser larg'avunda, ca ni Venter ni ilg Brust vingien squitschai a struklai, e bia auter: versets d'affons («Gion Cazzet en in sitget, / Il sitget ei staus furauz. / E Gion Cazzet ei staus mitschtaus»), ni schizun la filosofia dil tat che di ch'el seigi Kantianer (persiflond quei che Kennedy scheva anno 1963 «Ik bin ein Böörliner») e che rispunda giu Cuera alla damonda d'ina cassiera «Hän Sie a Cumuluskarta?» citond il filosof de Königsberg: «Ich nenne alle Erkenntnis transzendental, die sich nicht so wohl mit Gegenständen, sondern mit unserer Erkenntnisart von Gegenständen, so fern diese a priori möglich sein soll, überhaupt beschäftigt... In grondius «non-sense», ina logica strubiada, vischinonza absurda denter la «Cumuluskarta» e la «transzendentaler Erkenntnis», producida dal giugtschiec dil flum dil temps che porta baul ina baul l'autra caussa alla surfatscha.

Aschia para ei, ed aschia duei ei parer.

Tiels relicts che las auas della historia portan cun sesezas, tut in denter l'auter, s'audan ils «sutanners» (prers), la «placa polaca» ed igl «asil da vegls» (che fuss matei il Vatican) e bia auter. Mo era plaids che vegnan da lontan ed ein strusch d'enconuscher pli, plaids en possa ni strupgtai, ortografias scardalidas, anti-litteratura el stadi dil caos primordial ni final, sco ins preferescha. Denton, quei dil «flum dil temps» ei eba ina ficziun. L'objectivada de quei ch'il temps betta a riva ei part della tecnica litterara, en quei cass digl autur che sa «sezuppar» davos quei che «sedat» e trer surriend las schuvialas sco de dir: «Mirei sez, cheu eis ei buca bia de metter vitier. Il flum dil temps raquenta sez sia historia!» Igl ei in mund buca scultrius cul «bi» lungatg, cun construcziuns e metafras splanadas e gliemadas tut da fin, mobein transponius el stadi ruh de quei che vess per auters per de daventar «litteratura biala». Aschia para ei, ed aschia duei ei parer. Tscheu e leu dat la subjectivada ni l'intenziun digl autur in tec atras, sco sche quella tecnica fuss empau isada: La realitad malscultrida, savens

cuvretga ella veta, e beinduras ella litteratura, dalla manzegna e dallas finas convenziuns moralas, ei el cudisch buca adina libra d'in téf artificial, d'enzatgei encuretgn onz ch'anflau. Impressiuns che prendan denton buca il gust della lectura!

Lein cumpletar quellas lingias culs plaids de *Felix Giger* davos silla cuviart dil cudisch: «En la gallaria dils antenats cumparan bab e mumma, tats e tattas ed ina fila da parentella cumprada ed artada: Originals e copias, quaders e rodunds, méls ed asens, lufs e luffas, nutriders e mulschiders, en biala cumpignia. E tuts plein ideals da tuttas sorts che sebatan e sedattan. Il cudisch enquera ina risposta e para d'anflar ina en in dils davos raquens: Blaus ni Cottschens, cun in bratsch ni cun dus bratschs, Cains ed Abels, mistrals dalla Cadi ni purtgers dalla claustra, heroxs e peschalets, alla fin dils quens vala quei tut ina brissaga...», la brissaga che paradescha per liung della cuviarta dil cudisch.

Tuor Leo, Onna Maria Tamera, ni ils antenats, editur Octopus, Cuera, 2002, Fr. 30.-

■ GLION

Buca seschar disturbar mo da Israel

(mc) Ils 13 ed ils 14 da settember mingamai allas 20.00 salva plevon *Edi Bolliger* da Buochs in referat ella casa dalla pleiv catolica da Glion.

Il conflict arab-israelistic ei sesviluppau ina gada dapli ad in cumbat d'existenza per il stadi d'Israel e per il pievel palestines. Ad ina sluccada dil conflict ni schizun ad ina soluziun da quei conflict negin che vul crer pli. Cun la sperdita dalla segirtad interna creschan era ils problems economicos dramaticamein. Nua che Israel e Palestina vulan ir politicamein san ina buca eruir actualmeins.

Las diras intervenziuns encunter ils Palestines e Islames han fatg donn alla reputaziun dad Israel ella publicitad. Generalmeins vegn Israel recepiv oz el meini public auter che avon paucs onns ni decennis. Aunc avon cuort cartevan biars alla realisaziun dil giuven stadi d'Israel sco en in messadi bunamein mesian. Ins s'imaginava schizun che ils Gediud da tut il mund vegnien a separticipar alla revitalisaziun dil desiart, als cumbats heroics dalla armada israelitica e buca il davos alla retschercha da cats archeologicis ed alla presentaziun dils loghens cultics dall'entira tiara.

Il giuven stadi ha denton piars in bionton da sias ideas da piunier. En siu stagl ein entradas: Irritaziuns, trumpadas e disillusziuns. Tgei ei aunc biblic vid igl actual stadi d'Israel, sedamondan biars.

Il referent, plevon *Edi Bolliger*, vegn a declarar en ses dus referats pertgei che ins sto buca seschar impressiunar ed imponer memia fetg da Istrel e co ins sa seprofundar cun gudogn ella tematica da Israel. El referescha venderdis proxim davart il tema «Buca schar impressiunar memia zun d'Israel» e sonda proxima davart il tema «Separticipar allas ragischs».

■ FLEM

Tenors svizzers el hotel Sunstar Surselva

(mc) Venderdis proxim vegnan treis tenors svizzers da num e pum a sepresentar el hotel Sunstar Surselva cun in program divertent cun musica classica. Il «Swiss Tenors» consista da *Marco Schneider*, *Erwin Heusser* ed *Andri Calonder*. Andri Calonder ei dil reminent oriunds da Trin. Ils treis tenors presentan las pli bialas melodias dils pli gronds cumponists d'opras, operettas, musicals, arias e canzuns. Els vegnan a presentar a Flem in potpourri fascinont dils pli renomai «semperverds».

Ils treis tenors svizzers han gudiu ina solida formaziun cantica e musica ed han gia incantau sco solists en ensembles dad opras, operettas e musicals gronds auditoris cun lur vuschs cultivadas. Cun ina mischeida gartegiada da cant virtuos e talent da divertir il publicum reussescha ei ad els adina puspei d'entusiasmar il publicum. La clav da lur success schai era en lur enorma preschientscha sin tribuna.

Entras lur vigurusas vuschs virilas e lur cant harmonic en terzet portan els divertiment buca mo durent concerts, mobein era a caschun da fiastas da gala e giubileums d'interpresas. Gudi era Vus entgens puncts culminonts ord il mund dalla musica venderdis proxim a Flem.

Ils tenors vegnan a vegnir accumpignai al clavazin da *Gordon Schulte* dattan aschia caparra per in deletg aparti.

■ OCCURRENZAS

Gievgia, 12-9-2002

Val: 06.00 bus da viandar: Tura da muntogna cun guid sil Peterhorn/Péz Sere-nastga. 09.17 auto da posta: Viseta dalle Ovras electricas Zervrella SA.

Rogaziun federala en claustra da Muster

Dumengia proxima, ils 15 da settember 2002, da rogaziun federala, uran la pleiv da S. Gions e la claustra da Muster ensemen ella baselgia claustrala. Il program da quei suentermeizdi che nus vein tschentau sut il tema: «En Diu ei adina pasch» (fra Clau da Flia) vesa ora sco suonda:

- 13.00 Laud
- 13.30 Adoraziun eucaristica (cuoza entochen allas 16.55)
- 14.00 Devoziun entras la gruppa liturgica en collaboraziun cul chor da dunnas.
- 15.30 Viaspras ensemen cul convent.
- 17.00 S. messa cun priedi da monsignor avat *Daniel Schönbacher*. Il chor baselgia da S. Gions conta.

Durant l'adoraziun vegn adina puspei midau giu denter silenzi, musica meditativa, oraziun communabla (devoziun, viaspras). En differents ateliers san interessai seprofundar el tema: «En Diu ei adina pasch». Avat *Daniel* plaidda sur dil tema: «Quei che fatschenta mei – quei che regala a mi la pasch», p. Bruno sur dil tema: «Endriescher la pasch da Diu ell'oraziun. Ina via all'oraziun interna», e p. Gregor meditescha sur dil «maletg dalla roda da fra Clau».

En baselgia claustrala vegn purschii la pusseivladad da tschintschar cun in spiritual e da prender penetenzia.

En la sala da magliar dils students vegn offeriu in refrestg ed affons pigns vegnan pertgirai.

Il suentermeizdi d'oraziun vegn terminaus cun la sontga messa.

Lunfrenda prendein nus si per il project «Beit Noah» dils benedictins spel lag da Genesaret. Leu vivan impedi palestines ed israelis ensemen ella medema casa.

Tuts, era cartents e cartentas dad autras pleivs, ein cordialmeins envidai dad urar, engraziar, confessar, anflar ruuas, adurar e ludar Diu da cuminonza ella baselgia claustrala.

En num dalla claustra e dalla pleiv s. Gions Muster

Alexi Manetsch, plevon

Culs vehichels senza motor ein ils giuvenils sesenti sco pilots dalla formula 1. FOTO G. VENZIN

Schumacher pign senza motor

Emprem success per la cuorsa da chistas da savun a Sumvitg

■ (gv) La dumengia vargada ei la via da Sumvitg a Cumpadials stada serrada per vehichels a motor. Affons cun chistas da savun han giu precedenza silla via teissa tochen alla staziun dalla viafier. 31 affons e giuvenils en treis categorias ein semesirai sil percours da 650 meters ed ina pendenza maximala da 13%. En dus percours han els stuiu manevrar ils vehichels specials tras il percours segiraus cun ballas strom e cun stortas sco sin in percours da GP. Equipai cun capellina e culla roda da menar da sport entamaun, ei enqual dils affons sesentius sco *Michael Schumacher*. Las capetschas da Ferrari han lu era buca muncau.

Ina fiasta populara

A Sumvitg cuora buca ina massa ed ina cuorsa cun chistas da savun po dar empau tempru. Quei ei lu per propi era schabegiau la dumengia vargada ed entuorn 300 personas ein seradunadas per mirar ils pilots tier lur emprema cuorsa, denton era per seser ensemen e dar ina paterlada. Alla staziun dalla viafier havevan ils organisaturs cun *Eugen Monn* alla testa organisau ina restauraziun e leu han 35 affons pli pigns aunc absolviu ina concurrenza cun tractur.

Dapi l'entschatta dil 20avel tschentaner

Las empremas chistas da savun ein ve-

gnidas construidas all'entschatta dil 20avel tschentaner e rodas da crotschas d'affons duvradas havevan dau igl impuls da construir quellas chistas. All'entschatta sesevan ils giuvenils buca en ina chista sco quei ei oz il cass, mobein sin ina aissa. Tec a tec ei quei sport sesviluppau e per las concurrenzas ein reglas vegnidadas scalfidas e rodas specialas ein vegnidadas svilluppadas. Sco tier tut ils sports, ein ils vehichels davantai vehichels hi-tech.

Aunc buca diltut vehichels da hi-tech ein vegni duvrai la dumengia vargada a Sumvitg ed era buca tut ils participonts ein stai en possess d'in agen vehichel. Quels che havevan negin vehichel, han saviu duvrai ils vehichels ch'ils organisaturs han mess a disposiziun. Dus transporters ha mingamai transportau quels vehichels anavos alla partenza.

Ils specialists a Rueras

Ferton che la concurrenza a Sumvitg ei stada ina concurrenza per in e scadin, ei la concurrenza che vegn organisada la davosa dumengia da settember a Rueras ina concurrenza per ils specialists. La concurrenza a Rueras ei numnadamein il final dil cup svizzer. Igl ein vargau haveva giu liug ellas streglias da Rueras l'emprema concurrenza cun vehichels senza motor ed il percours haveva plaschiu talmiein ch'el ei gest vegniun eligius per la cuorsa finala. La cuorsa entscheiva sper la ca-

scharia a Rueras ed il final ei ella vischinonza dil campadi. La lunghezia e la differenza d'altezia ei pressapauca la medema sco quella a Sumvitg. *Alfons Hitz* ei il president dil comite d'organisaziun e medemamein caucorsa. La concurrenza vegn sustenida da pli u meins tuttas fatschentas ella Val Tujetsch.

Era a Sumvitg ei in da Rueras staus il specialist e victur. *Mathias Cavegn* ha gudignau la concurrenza cun treis secundas avantatg sin *Fabio Maisen* da Rabiuis.

Rangaziun dalla cuorsa a Sumvitg
Annadas 86 tochen 90: 1. Fabio Maisen, Rabiuis, 2.50.03; 2. Andreas Deplazes, Breil, 2.55.50; 3. Dumeni Candinas, Rabiuis, 2.57.59; 4. Rafael Bearth, Sumvitg, 2.59.52; 5. Silvan Albrecht, Sumvitg, 3.00.56; 6. David Berther, Rabiuis, 3.06.08; 7. Adrian Fry, Rabiuis, 3.15.70; 8. Alban Brezetti, Flem, 3.34.40; 9. David Coray, Rabiuis, 3.44.86.
Annadas 91-93: 1. Mathias Cavegn, Rueras, 2.47.28; 2. Natalie Bearth, Sumvitg, 3.11.02; 3. Hanspeter Schneebeli, Flem, 3.21.51; 4. Stefan Vögtli, Sedrun, 3.21.73; 5. Fabio Callia, Rabiuis, 3.22.51; 6. Damian Deplazes, Breil, 3.32.71; 7. Selina Bearth, Sumvitg, 3.35.39; 8. Nino Sollinger, Flem, 3.44.50; 9. André Astrein, Flem, 3.51.12; 10. Flavian Bearth, Cumpadials, 3.54.40; 11. Aline Orlik, Miraval, 4.03.81.
Annadas 94-96: 1. Michael Venzin, Cumpadials, 3.27.47; 2. Orlando Monn, Sumvitg, 3.39.97; 3. Severin Bundi, Chischliun, 3.51.43; 4. Dario Maisen, S. Benedetg, 3.40.48; 5. Flurin Candinas, Sumvitg, 4.06.55; 6. Gian Andrea Bearth, Cumpadials, 4.13.56; 7. Mirco Seeli, Vuorz, 4.33.27; 8. Marina Bearth, Sumvitg, 4.37.37; 9. Lauro Seeli, Vuorz, 4.57.98; 10. Jana Orlik, Miraval, 6.00.37.

Reclama

Gratis im September: Fussball-
resultate direkt aufs Handy!
Senden Sie für alle NLAR/B Schlussresultate ein SMS mit FOOTEND UPD an die Zielnummer 321.
Info: www.gomobile.ch

swisscom mobile
Die Best. kommt gratis.